

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผลการศึกษา ข้อเสนอแนะ

1.บทสรุป

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ การศึกษาถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 237 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคประชาธิปัตย์ โดย เป็นการศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาพรรคการเมืองไทย ภายหลังจากศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์

วิธีดำเนินการวิจัย ได้ใช้ข้อมูลจากเอกสาร เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ, กฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง, รายงานการประชุมของคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ, คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ, งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง, ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับการยุบพรรคการเมือง รวมทั้งมีการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ที่เป็นฐานคะแนนเสียงของพรรคการเมืองที่ถูกยุบเลิกไป เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพรรคการเมือง และแนวความคิดเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองในการศึกษาวิเคราะห์

ผลการศึกษสามารถแบ่งได้ 2 ประเด็น คือ เจตนารมณ์และเหตุผลในการยุบพรรคการเมืองตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคประชาธิปัตย์ ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 237 และ ผลที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาพรรคการเมืองไทยภายหลังจากมีคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมือง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.เจตนารมณ์และเหตุผลในการยุบพรรคการเมืองตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคประชาธิปัตย์ ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 237

จากการศึกษาพบว่า เจตนารมณ์และเหตุผลในการใช้มาตรการยุบพรรคการเมืองในการลงโทษบุคคลที่กระทำความผิดในการเลือกตั้ง เพื่อให้ผลร้ายจากการยุบพรรคการเมืองนั้น กระตุ้นให้หัวหน้าพรรคการเมือง และกรรมการบริหารพรรคการเมืองรู้สึกตื่นตัว เพราะหวาดเกรงต่อโทษที่ตนอาจได้รับ จึงต้องคอยสอดส่องดูแลมิให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งได้

ในบางจังหวัดที่ได้มีการเลือกตั้งซ่อมเกิดขึ้นภายหลังจากคำวินิจฉัยให้มีการยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย พรรคมหาชนชาติไทย ยังมีการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งเกิดขึ้นอยู่เช่นเดิม ทั้งมีการกระทำความผิดด้วยวิธีการที่เคยใช้มาในการเลือกตั้งในอดีต เช่น การเดินแจกเงินไปตามบ้าน หรือ การแจกเงินให้หวัคະแนນนำไปให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น และใช้วิธีการที่แนบเนียนขึ้นในรูปแบบของการให้คำตอบแทนในการมาประชุมหรือการทำกิจกรรมที่ทางผู้สมัครรับเลือกตั้งได้จัดให้ขึ้นทั้งก่อนและระหว่างการเลือกตั้ง ซึ่งไม่ปรากฏว่า เป็นการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งแต่อย่างใด

ในการเลือกตั้งซ่อมที่ผ่านมา สมาชิกพรรคการเมืองที่เคยสังกัดพรรคการเมืองที่ถูกยุบไปแล้วอย่างพรรคไทยรักไทย และพรรคพลังประชาชน ซึ่งปัจจุบันสังกัดอยู่พรรคเพื่อไทยนั้น กลับมีความระมัดระวังและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง เนื่องจากระหว่างการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ได้ถูกจับตามองเป็นอย่างยิ่ง ทั้งการยุบพรรคการเมืองก็ได้ถูกนำมากล่าวอ้างถึงในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองซึ่งมีบทบาทในพรรค เพื่อมิให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวมีบทบาททางการเมืองต่อไป โดยมีได้ถูกใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

จากการสอบถามกลุ่มผู้นำท้องถิ่นในประเด็นเรื่องทำทุจริตในการเลือกตั้ง พบว่ามุมมองของผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่าเงินไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่จะชี้ขาดผลการเลือกตั้ง ถึงแม้ว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะรับเอาเงินนั้นมากก็ตาม แต่นโยบายของพรรคการเมืองหรือผลงานของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีต่อท้องถิ่น คือส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้สมัคร ๆ ได้รับการเลือกตั้ง

2. ผลที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาพรรคการเมืองไทยภายหลังจากคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมือง

จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาความเป็นสถาบันหรือความเป็นองค์กรของพรรคการเมืองจะต้องใช้ระยะเวลาและความต่อเนื่อง จากประวัติศาสตร์พรรคการเมืองไทยที่ผ่านมา การยุบพรรคการเมืองด้วยเหตุต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจากการออกคำสั่งของคณะปฏิวัติให้ยกเลิกพรรคการเมือง หรือ จากการที่พรรคการเมืองไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายพรรคการเมืองกำหนดวิธีการและรูปแบบไว้ เมื่อพรรคการเมืองต้องสิ้นสุดบทบาททางการเมือง ทำให้พรรคการเมืองขาดประสบการณ์ทางการเมือง และไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันได้ ทั้งนี้การ

ยุบเลิกพรรคการเมืองในประเทศไทยต่างก็เป็นการยุบเลิกพรรคการเมืองที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างหลักการมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองทั้งสิ้น

การที่พรรคการเมืองถูกยุบเลิกได้อย่างง่ายดาย โดยเหตุที่รัฐธรรมนูญให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศด้วยวิธีการที่ไม่เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งคำว่า “ให้ถือว่า” เท่ากับไม่เป็นการเปิดช่องให้ผู้ใช้กฎหมายตีความกฎหมายเป็นอย่างอื่นได้ ต้องมีคำวินิจฉัยให้มีการยุบเลิกพรรคการเมืองอย่างเดียว การบัญญัติกฎหมายโดยใช้ถ้อยคำดังกล่าวยังถือเสมือนว่าผู้ร่างกฎหมายเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายด้วยขัดต่อหลักการและเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายเองที่ประสงค์ให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ให้พรรคการเมืองถูกยุบเลิกได้ยากขึ้นกว่าที่เคยเกิดขึ้นจากคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมืองในอดีต

การทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย พรรคมหาชนชาติไทย ถือเป็นการขัดกับหลักการประชาธิปไตย เนื่องจากความผิดในเรื่องการทุจริตเลือกตั้งควรรับผิดชอบเฉพาะผู้กระทำผิดเท่านั้น เว้นแต่จะสามารถพิสูจน์ได้ว่าคณะกรรมการบริหารพรรคโดยส่วนใหญ่ร่วมกระทำการ ให้การสนับสนุน หรือมีส่วนรับรู้ด้วย จึงจะนำหลักการร่วมรับผิดชอบมาใช้ โดยมีบทบัญญัติให้พรรคการเมืองและผู้บริหารพรรคจะต้องรับผิดชอบในการกระทำของกรรมการบริหารพรรคคนที่ไม่กระทำความผิดด้วย ในทำนองเดียวกันกับหลักความรับผิดชอบของนิติบุคคลทั่วไปที่ว่า ถ้าผู้แทนของนิติบุคคลหรือผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลไปกระทำการใดที่อยู่นอกขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้น แล้วก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น นิติบุคคลจักต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้แทนหรือผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลนั้นด้วย จะปฏิเสธความรับผิดชอบมิได้

2. อภิปรายผลการศึกษา

ในการอภิปรายผลการศึกษา สามารถแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. จากประเด็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ในข้อแรกที่ว่า เพื่อศึกษาเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 237 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคมหาชนชาติไทย ผลการศึกษาพบว่าภายหลังจากการมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคมหาชนชาติไทย ได้มีการเลือกตั้ง

ซ่อมในหลายพื้นที่ และจากการเปิดเผยของผู้นำท้องถิ่นในบางพื้นที่ ได้กล่าวว่ายังมีการกระทำ ความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง โดยมีวิธีการและกลยุทธ์ในการรณรงค์หาเสียงที่ไม่แตกต่างจากที่เคยเป็นมาก่อนมีคำวินิจฉัย และเงินก็ไม่ใช่ว่าปัจจัยสำคัญในการชี้ขาดผลการเลือกตั้ง

แต่มุมมองของผู้นำท้องถิ่นในบางพื้นที่เห็นว่าเงินเป็นปัจจัยสำคัญที่จะชี้ขาดผลการเลือกตั้ง โดยมองว่าจะเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้สมัคร ๓ มีการทำผลงานที่สู้กัน และเมื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาของประชาชนที่หาเช้ากินค่ำ จะพบว่าเมื่อเทียบจำนวนเงินเพียง 300 บาท หรือ 500 บาท กับรายรับในแต่ละวันของประชาชนยากจน ซึ่งมีรายรับเพียงวันละประมาณ 200 บาท เงินจำนวน 1000 บาท หรือ 2000 บาท สามารถคิดเป็นจำนวนเงินที่ประชาชนยากจนต้องทำงานถึง 5 วัน หรือ 10 วัน เพื่อให้ได้เงินจำนวนนี้ ประชาชนที่ยากจนมักจะขายเสียงของตน เพื่อแลกกับเงินจำนวน ซึ่งอาจเรียกได้ว่ามหาศาลสำหรับประชาชนยากจน ซึ่งย่อมเห็นเรื่องของชีวิตและปากท้องของตน สำคัญกว่าอุดมการณ์ทางการเมืองซึ่งไม่อาจช่วยให้ประชาชนผ่านพ้นช่วงเวลาที่ยากลำบากได้โดยตรง จนกระทั่งมีการกล่าวว่า ประชาชนบางคนชอบที่จะให้มีการเลือกตั้งเกิดขึ้น เพื่อที่ตนจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น

อนึ่ง กลุ่มผู้นำท้องถิ่นยังได้ทำการวิเคราะห์ไว้ว่า ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งต่อไป ยังจะมีการกระทำทุจริตในการเลือกตั้งเกิดขึ้นอีกอย่างแน่นอน ถึงแม้ว่าจะมีการนำมาตรการยุบพรรคการเมืองมาใช้ก็ตาม

แสดงให้เห็นว่ามาตรการลงโทษด้วยการยุบพรรคการเมือง ไม่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเกิดความเกรงกลัว และแสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่เป็นต้นสังกัด ไม่ได้กระทำการเพื่อระงับยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำผิด ซึ่งอาจตีความได้เป็น 3 แง่มุม คือ 1) คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่มีส่วนรู้เห็นในการกระทำของสมาชิกพรรคการเมืองแต่อย่างใด 2) คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองบางคนมีส่วนรู้เห็นในการกระทำของสมาชิกพรรคการเมือง 3) คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองทุกคนมีส่วนรู้เห็นในการกระทำของสมาชิกพรรคการเมือง

ทั้งนี้ การมีส่วนรู้เห็นของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพิสูจน์ว่าคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีส่วนรู้เห็นต่อการกระทำของสมาชิกพรรคการเมืองอื่นที่กระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งหรือไม่ เนื่องจากข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การวินิจฉัยให้มีการยุบพรรคการเมือง และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคและคณะ

กรรมการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งก็เป็นไปตามที่ สุรเดช ชมเกล็ดแก้ว¹ กล่าวว่าหากพิสูจน์ได้ว่า พรรคการเมืองนั้นมีส่วนรู้เห็นและได้รับประโยชน์จากการกระทำของหัวหน้าพรรคหรือ กรรมการบริหารพรรคแล้ว พรรคการเมืองก็ควรที่จะต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้นด้วย แต่หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า พรรคการเมืองนั้นมีส่วนรู้เห็นและได้รับประโยชน์จากการกระทำของหัวหน้า พรรคหรือกรรมการบริหารพรรคแล้ว ก็ไม่สมควรที่จะนำมาเป็นเหตุยุบพรรคการเมืองแต่อย่างใด ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวโดยเห็นควรบัญญัติให้โอกาสพรรคการเมืองในการ พิสูจน์ว่าพรรคไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำของหัวหน้าพรรคหรือกรรมการบริหารพรรค และ หากพิสูจน์ได้เช่นนั้นจริงก็ต้องมีคำสั่งไม่ยุบพรรคการเมืองนั้น

คำวินิจฉัยในการยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย พรรคมหาชนไทย ซึ่ง คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยไปในทิศทางเดียวกัน โดยกล่าวถึงพรรคการเมืองว่า พรรคการเมืองเป็นองค์กรที่มีความสำคัญยิ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ต้องเป็น แบบอย่างที่ถูกต้อง ซอธรรม และสุจริต การได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องควร ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ด้วยความนิยมในตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองผู้ถูกร้องเป็น หลัก มิใช่ได้มาเพราะผลประโยชน์หรืออามิสสินจ้างที่เป็นเหตุจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนน เลือกตั้งให้ กรรมการบริหารพรรคทุกคนก็ควรต้องช่วยกันทำหน้าที่ควบคุมดูแลผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่พรรคส่ง ตลอดจนกรรมการบริหารพรรคด้วยกันเอง มิให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ทั้งนี้การ เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง จะต้องเป็นการเข้มแข็งที่มีคุณภาพมาตรฐานโดยดำเนินกิจกรรมทาง การเมืองด้วยความสุจริตแต่หากเป็นพรรคการเมืองที่เข้มแข็งในทางทุจริตแล้ว ย่อมเป็นการทำลาย พรรคการเมืองที่สุจริตและทำลายการปกครองระบอบประชาธิปไตย แม้พรรคที่หย่อนคุณภาพ มาตรฐานจะถูกยุบ แต่บุคคลที่มีอุดมการณ์อันบริสุทธิ์ทางการเมืองตรงกันย่อมมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่ จะตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่เมื่อใดก็ได้ การยุบพรรคการเมืองที่กระทำผิด จึงเป็นการปลุกฝังการ ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม อันจะเป็นคุณประโยชน์แก่การ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

2. จากประเด็นการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่สองที่ว่า เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น ต่อการพัฒนาพรรคการเมืองไทย ภายหลังจากศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย พรรคมหาชนไทย ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาความเป็นสถาบันหรือความ เป็นองค์กรของพรรคการเมืองจะต้องใช้ระยะเวลาและความต่อเนื่อง จากประวัติศาสตร์พรรคการเมือง

¹ สุรเดช ชมเกล็ดแก้ว, "ปัญหาการยุบพรรคการเมืองที่กระทบต่อเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551).

เมืองไทยที่ผ่านมา การยุบพรรคการเมืองด้วยเหตุต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจากการออกคำสั่งของคณะปฏิวัติให้ยกเลิกพรรคการเมือง หรือ จากการที่พรรคการเมืองไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายพรรคการเมืองกำหนดวิธีการและรูปแบบไว้ เมื่อพรรคการเมืองต้องสิ้นสุดบทบาททางการเมือง ทำให้พรรคการเมืองขาดประสบการณ์ทางการเมือง และไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันได้ ทั้งนี้การยุบเลิกพรรคการเมืองในประเทศไทยต่างก็เป็นการยุบเลิกพรรคการเมืองที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างหลักการมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองทั้งสิ้น

อาจกล่าวได้ว่า พรรคการเมืองไทยในปัจจุบัน ยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองได้ แม้ว่ากฎหมายพรรคการเมืองไทยฉบับปัจจุบันได้กำหนดมาตรการหลายอย่างเพื่อสร้างความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองไทยพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบันทางการเมืองดังมีลักษณะข้างต้น แต่ในความเป็นจริงที่รับรู้กันเป็นการทั่วไป ก็คือ พรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ยังคงห่างไกลกับคำว่าสถาบันยิ่งนัก เนื่องจากการประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองหรือการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง เป็นเพียงหนึ่งในขั้นตอนดำเนินการตามแบบพิธีที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น หากได้มีผลเป็นการตัดสินใจโดยกรรมการบริหารพรรคหรือมวลหมู่สมาชิกพรรคอย่างอิสระแต่อย่างใดไม่ หากแต่เป็นการลงมติเลือกหรือวินิจฉัยตามโผย หรือใบสั่งที่ผู้มีอำนาจครอบงำพรรคตัวจริงสั่งการมาเท่านั้น แต่ทั้งนี้ พรรคการเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจุดกำเนิดอย่างไร และไม่ว่าสภาพข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการบริหารงานของพรรคการเมืองนั้น ๆ จะเป็นเช่นไร ก็ล้วนแล้วแต่มีโอกาสนี้จะพัฒนาไปสู่สภาวะการเป็นสถาบันได้ หากสามารถดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควรที่จะให้เกิดการพัฒนาตนเอง

ผลการศึกษาในประเด็นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ ณรงค์เดช สรุโฆษิต² ที่ได้กล่าวไว้ว่า การยุบพรรคการเมืองเป็นการทำลายโอกาสที่พรรคการเมืองไทยจะพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบันในระบบการเมือง, เป็นชนวนบ่มเพาะความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยให้ลุกลามบานปลายยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของเกียรติฟ้า เลาหะพรสวรรค์³ ที่กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองผ่านกรอบความคิดว่าด้วย

² ณรงค์เดช สรุโฆษิต, "รายงานวิจัย เรื่อง แนวทางการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมือง," (อยู่ระหว่างการตีพิมพ์)

³ เกียรติฟ้า เลาหะพรสวรรค์, "พรรคการเมืองไทยในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง : ศึกษากรณีพรรคประชาธิปัตย์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541).

ความเป็นสถาบันทางการเมืองของ Samuel P. Huntington โดยพบว่า พรรคประชาธิปัตย์มีระดับของความเป็นสถาบันทางการเมืองค่อนข้างมากกว่าพรรคการเมืองอื่น โดยพิจารณาจากความสามารถในการปรับตัวของพรรคที่มีอายุยาวนานกว่า 50 ปี อายุของกลุ่มผู้นำพรรคที่สามารถสืบทอดมาหลายรุ่น ความสามารถในการปรับตัวปรับหน้าที่ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทางการเมือง ขณะที่ความเป็นปีกแผ่นของพรรคประชาธิปัตย์ไม่ต่างไปจากพรรคการเมืองอื่นมากนัก เพียงแต่ประสบการณ์ความแตกแยกอย่างรุนแรงในอดีตกลายเป็นบทเรียนในปัจจุบันที่ดีและถือเป็นคุณสมบัติประการสำคัญที่ส่งเสริมให้พรรคการเมืองไทยกลายเป็นสถาบันทางการเมืองได้ในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง

การศึกษาของ สิรินาถ วิสุทธิวัชรกุล สอดคล้องกับการศึกษาของผู้วิจัย ในประเด็น การตีความให้กรรมการบริหารพรรคคนอื่นที่มีใช้ผู้กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งและ เป็นสาเหตุของการยุบพรรคการเมืองดังกล่าว ต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามไปด้วย โดยมีได้คำนึงถึงพฤติการณ์และข้อเท็จจริงเฉพาะรายของบุคคลนั้น ๆ และไม่เปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวพิสูจน์หักล้างเป็นอย่างอื่นได้ ย่อมถือเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรมและหลักนิติรัฐ กล่าวโดยเฉพาะเจาะจงก็คือ หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งสิรินาถ กล่าวว่า การที่บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 237 วรรคสอง ได้กำหนดให้การกระทำของกรรมการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งได้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง โดยมีบทลงโทษให้ยุบพรรค และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปี เป็นกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการขัดต่อหลักประชาธิปไตย หลักความมั่นคงแห่งสิทธิ หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป รวมถึงขัดต่อหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรมตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ ทั้งการตีความของศาลรัฐธรรมนูญ ยังเป็นไปในลักษณะของการจำกัดขอบอำนาจในการพิจารณาคดีของตนและมีการตีความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญซึ่งขัดแย้งกันเอง⁴

บทลงโทษดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน มาตราการยุบพรรคการเมืองก็ยังคงมีไม่มาตรการที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพน้อยที่สุด เพราะการยุบพรรคการเมืองนั้นกระทบต่อเสรีภาพในการดำรงอยู่ของพรรคการเมือง และเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในนามพรรคการเมืองของบรรดาสมาชิก ของพรรคการเมืองนั้น ๆ ซึ่งมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดด้วยเลย ซึ่งสอดคล้องกับ ณรงค์เดช สรุโฆษิต⁵ ที่ได้กล่าวว่า การขาดการนำ

⁴ สิรินาถ วิสุทธิวัชรกุล, "ปัญหาการยุบพรรคการเมืองในระบบกฎหมายไทย," (ปริญญามหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553).

⁵ ณรงค์เดช สรุโฆษิต, "รายงานวิจัย เรื่อง แนวทางการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมือง," (อยู่ระหว่างการตีพิมพ์)

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมและยุบพรรคการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของสมาชิกพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่น้อยกว่าการยุบพรรคการเมืองและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง มาบังคับใช้ และขาดมาตรการทางกฎหมายที่จะทำให้การยุบพรรคการเมืองเกิดสภาพบังคับที่แท้จริง

นอกจากนี้ การยุบพรรคการเมือง ไม่ทำให้ลักษณะของพรรคการเมืองไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปมากนัก พรรคการเมืองไทยยังคงเป็นพรรคการเมืองของชนชั้นนำเพียงไม่กี่คนในพรรค ซึ่งก็ทำให้ผู้นำพรรคกลายเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดของพรรค ประกอบกับขาดฐานโครงสร้างของพรรคที่สลับซับซ้อนในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ตลอดจนมีความขัดแย้งปรากฏต่อสายตาประชาชนอยู่เนืองๆ และไม่เป็นตัวของตัวเองอีกด้วย ทำให้ความรู้สึกของประชาชนทั่วไปไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือการมีพรรคการเมืองดำรงอยู่ในสังคมไทย กล่าวโดยสรุปก็คือ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ศรัทธาและเห็นความจำเป็นของการมีพรรคการเมืองความชอบธรรมทางการเมืองจึงไม่เกิดขึ้นขาดการสนับสนุน

สิ่งที่ไม่ทำให้พรรคการเมืองไทยมีการเปลี่ยนแปลงมากนักภายหลังการยุบพรรคการเมืองอีกประการหนึ่ง คือ การเป็นนอมินีของพรรคการเมือง จะเห็นได้ว่า อดีตผู้นำและกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ยังคงมีบทบาทในการดำเนินการทางการเมืองของพรรคการเมืองนั้น ๆ ดังเดิม จะเห็นได้ว่า อำนาจในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ดังเช่น ในการเลือกผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพรรคเพื่อไทย จะขึ้นอยู่กับความเห็นของอดีตนายกฯทักษิณ หรือ การเรียกประชุมพรรคการเมืองเพื่อกำหนดทิศทางทางการเมืองของพรรคชาติไทยพัฒนา ผู้ที่เรียกประชุมคือ นายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานที่ปรึกษาพรรคด้วย นอกจากนี้ การมีบทบาททางการเมืองของนายเนวิน ชิดชอบ ที่มีต่อพรรคภูมิใจไทย ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ทางการเมืองของพรรคเช่นเดียวกัน

การใช้หลักการร่วมรับผิดชอบของนิติบุคคลที่เป็นเอกชน กับนิติบุคคลที่เป็นมหาชน มิได้มีความแตกต่างกันในแง่ของความรับผิดชอบต่อบุคคลอื่นที่นิติบุคคลไปก่อความเสียหาย เพียงแต่การมีบทลงโทษที่เกิดจากการกระทำนั้น การร่วมรับผิดชอบของนิติบุคคลมหาชนนั้นจะต้องคำนึงถึงหลักการได้สัดส่วนประกอบด้วย เนื่องจากผลกระทบจากความผิดของมหาชนนั้นเกิดขึ้นเป็นวงกว้างกว่าเอกชน การให้ผู้ไม่กระทำความผิดต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้กระทำความผิดด้วยการยุบทั้งพรรคนั้น เท่ากับทำให้สมาชิกพรรคทุกคนต้องสิ้นสภาพการเป็นสมาชิกไปด้วย ทั้ง ๆ ที่สมาชิกพรรคมิได้กระทำความผิดแต่อย่างใด

การตีความให้กรรมการบริหารพรรคคนอื่นที่มีใช้ผู้กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง และ เป็นสาเหตุของการยุบพรรคการเมืองดังกล่าว ต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามไปด้วย โดยมีคำวินิจฉัยถึงพฤติการณ์และข้อเท็จจริงเฉพาะรายของบุคคลนั้น ๆ และไม่เปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวพิสูจน์หักล้างเป็นอย่างอื่นได้ ย่อมถือเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรมและหลักนิติรัฐ กล่าว โดยเฉพาะเจาะจงก็คือ หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล สิทธิเลือกตั้งของบุคคลย่อมถือเป็นสิทธิที่บุคคลได้รับความคุ้มครอง การยุบพรรคการเมืองพรรคหนึ่งส่งผลให้สิทธิเสรีภาพเหล่านี้ของสมาชิกและผู้สนับสนุนพรรคการเมืองนั้นต้องถูกกระทบกระเทือน ผลกระทบต่อสิทธิบางประเภทนั้นเห็นได้ชัดเจน อาทิ สิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมืองและการแสดงความคิดเห็น เนื่องจากรัฐได้ปิดกั้นหนทางใช้สิทธิของกลุ่มบุคคลนั้นแล้ว แต่ผลกระทบต่อสิทธิบางประการนั้นลึกซึ้งกว่า เช่น สิทธิเลือกตั้ง สมาชิกพรรคที่เป็นผู้บริหารจะต้องถูกเพิกถอนสิทธินี้ ซึ่งถูกเปรียบว่าเป็นการประหารชีวิตทางการเมือง ในขณะเดียวกัน ผู้สนับสนุนพรรคการเมืองดังกล่าว แม้จะไม่สูญเสียสิทธินี้ไป เพราะยังมีการเลือกตั้งครั้งใหม่เกิดขึ้น แต่ก็หมายความว่า การใช้สิทธิของตนครั้งที่ผ่านมานั้นไร้ความหมาย และการใช้สิทธิออกเสียงครั้งใหม่ก็ไม่อาจเป็นไปตามความประสงค์ เพราะพรรคที่ตนต้องการจะเลือกได้ถูกยุบไป

การกระทำความผิดโดยกรรมการบริหารพรรคคนหนึ่งหรือหลายคน ไม่น่าจะเหมารวมให้เป็นความผิดของพรรคการเมืองซึ่งมีองค์ประกอบมากมาย ทั้งหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค กรรมการบริหารพรรค สมาชิกพรรค และประชาชนที่สนับสนุนพรรคการเมือง ฉะนั้นหากมีคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคจากความผิดของกรรมการบริหารพรรคบางคน จึงเท่ากับเป็นการเอาผิดพรรคเพื่อย้อนมาเอาผิดตัวบุคคล

บทลงโทษยังไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน มาตรการยุบพรรคการเมืองก็ยังคงมิใช่มาตรการที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพน้อยที่สุด เพราะการยุบพรรคการเมืองนั้นกระทบต่อเสรีภาพในการดำรงอยู่ของพรรคการเมือง และเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในนามพรรคการเมืองของบรรดาสมาชิก ของพรรคการเมืองนั้น ๆ ซึ่งมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำ ความผิดด้วยเลย แต่ทั้งนี้ หากเรายอมรับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้มาตรการที่รุนแรง ขจัด การซื้อสิทธิขายเสียง และต้องลงโทษกรรมการบริหารพรรคเพราะปล่อยปละละเลยไม่ทำหน้าที่ ควบคุมกันเองก็ตาม เป้าหมายดังกล่าวก็อาจทำให้บรรลุได้ด้วยการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ หัวหน้า พรรคและกรรมการบริหารพรรคเหล่านั้น โดยไม่ต้องสั่งยุบพรรคการเมือง ซึ่งสมาชิกทุกคนของพรรคย่อมได้รับผลกระทบโดยตรง มาตรา 237 จึงลงโทษบุคคลจำนวนมากในพรรคการเมือง นั้นที่มีได้กระทำผิด และไม่มีหน้าที่ดูแลพฤติกรรมของผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยไม่ได้พิจารณาหลัก กฎหมายในเรื่องการกระทำผิดและความรับผิดชอบนิติบุคคลเลยแม้แต่น้อย กลายเป็นว่าต่อให้

กรรมการเพียงคนเดียวรู้เห็นการทุจริต ต้องถูกยุบทั้งพรรค ทั้งที่ผู้แทนพรรคการเมืองยังไม่รับทราบแต่อย่างใด ดังนั้น การยุบพรรคการเมืองในกรณีนี้ จึงไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนเพราะมิได้มีความจำเป็นต้องใช้มาตรการที่รุนแรงเช่นนั้น

ถ้อยคำตามบทบัญญัติในมาตรา 237 นั้น กระทบต่อหลักการมีเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองการจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นเสรีภาพพื้นฐานของชนชาวไทยและได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ การที่จะจำกัดเสรีภาพในการตั้งหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมพรรคการเมืองจึงมีควรกระทำได้ง่าย ๆ การยุบหรือเลิกพรรคการเมืองก็เช่นเดียวกัน หากศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่ามติหรือข้อบังคับของพรรคขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป จะเห็นชัดเจนว่า เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนที่รัฐธรรมนูญให้ความสำคัญยิ่ง ถึงขนาดว่าถ้าพรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นแล้ว มีมติหรือข้อบังคับที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย จนศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นดังนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้มติหรือข้อบังคับนั้นยกเลิกไป พรรคการเมืองนั้น นอกจากจะมีคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว ยังมีสมาชิกคนอื่น ๆ อีก ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่สมควรต้องได้รับผลร้ายดังกล่าวเพราะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทำผิด รวมทั้งประชาชนที่ลงคะแนนเสียงเลือกพรรคการเมืองดังกล่าวด้วย หากรัฐใช้มาตรการเพิกถอนลงโทษเฉพาะผู้ทำผิด เท่ากับว่าประชาชนในเขตใดเขตหนึ่งผู้เลือกผู้สมัครคนดังกล่าวเท่านั้นที่จะได้รับผลร้าย เนื่องมาจากตนเองสูญเสียตัวแทนของเขตนั้นๆ ไป แต่หากรัฐยุบพรรคการเมือง ย่อมเป็นผลเท่ากับว่าเสียงของประชาชนที่เลือกพรรคการเมืองนั้นทั่วประเทศ เสียเปล่าไม่สามารถส่งผลออกมาเป็นรูปธรรมเนื่องจากผู้ที่นำความต้องการของตนไปทำในเป็นผลนั้นถูกยุบไป

3. ข้อเสนอแนะ

ปัญหาการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งยังคงถือเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ทำให้สังคมไทยยังคงสนับสนุนให้มีการใช้กฎหมายในการแก้ไขปัญหาวุฒิกรรมของนักการเมือง ด้วยการวางมาตรการที่ค่อนข้างเข้มข้นในการที่จะทำให้พรรคการเมืองที่ไม่มีระเบียบวินัยที่ยังติดนิสัยการเล่นการเมืองแบบเก่า ๆ คือการเข้าสู่อำนาจด้วยวิธีการที่มีขอบด้วยกฎหมายนั้น จะต้องถูกลงโทษด้วยการยุบพรรคการเมือง เพื่อให้คงเหลือแต่พรรคการเมืองที่ปฏิบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้ แนวความคิดดังกล่าวนี้นับได้ว่าเป็นเจตนารมณ์ที่ดี ที่ต้องการให้การเมืองไทยมีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม

แต่จากผลการศึกษาได้ทำให้เห็นว่า การใช้มาตรการยุบพรรคการเมืองในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กลับส่งผลกระทบในด้านลบมากกว่าผลดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลกระทบด้านลบต่อการพัฒนาพรรคการเมืองไทย จากการเกิดปรากฏการณ์อนินิซัน ซึ่งทำให้มีอำนาจภายนอกพรรคการเมืองที่เข้ามาสั่งการและมีบทบาทต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมือง อันเป็นการลดทอนความเป็นสถาบันของพรรคการเมือง นอกจากนี้ การยุบพรรคการเมืองด้วยเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง ยังขัดต่อหลักการยุบพรรคการเมืองในประเทศประชาธิปไตยส่วนใหญ่ ที่วางเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองไว้ ต่อเมื่อพรรคการเมืองเป็นภัยร้ายแรงต่อความมั่นคงแห่งรัฐ หรือพรรคการเมืองล้มล้างระบอบประชาธิปไตยตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด หรือพรรคการเมืองได้อำนาจมาโดยวิธีการอันมิใช่ประชาธิปไตย

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้น การทำข้อเสนอแนะของผู้วิจัย จึงยังคงตั้งอยู่บนหลักการใช้กฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมของนักการเมือง โดยมีข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) เสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 237 โดยยกเลิกบทลงโทษด้วยการยุบพรรคการเมือง โดยตัดถ้อยคำ “ให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 68” เนื่องจาก ถ้อยคำ “ให้ถือว่า” ไม่เปิดช่องให้ศาลมีดุลพินิจเป็นอื่นได้ นอกจากจะมีคำวินิจฉัยชี้ให้ยุบพรรคการเมืองเท่านั้น หากพบว่าหัวหน้าพรรคหรือกรรมการบริหารพรรคผู้ใดผู้หนึ่งมีส่วนรู้เห็นกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง

2) จากข้อความคิดที่ว่า พรรคการเมืองเป็นของสมาชิกพรรคการเมือง จึงเสนอให้ยกเลิกบทลงโทษจากการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งด้วยการยุบพรรคการเมือง แต่ยังคงบทลงโทษในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้กระทำการ ก่อ หรือสนับสนุนให้มีการกระทำความผิดในการเลือกตั้ง รวมทั้งบทลงโทษด้วยการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรค และจากข้อเสนอของคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญบางท่านที่ต้องการให้เพิ่มระยะเวลาการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งนักการเมืองที่กระทำความผิด จึงขอเสนอให้เพิ่มระยะเวลาของบทลงโทษจากหนึ่งปี เป็นห้าปี และบทลงโทษจากห้าปี เป็นสิบปี ทั้งนี้เพื่อกดความเข้มงวดในบทลงโทษและเป็นการป้องปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง แต่ทั้งนี้กระบวนการในการพิจารณาการกระทำความผิดในการเลือกตั้งควรจะใช้หลักการเดียวกับการพิจารณาการกระทำความผิดในคดีอาญา กล่าวคือ ให้มีการพิสูจน์จนกว่าจะปราศจากข้อสงสัยว่าหัวหน้าพรรค

และกรรมการบริหารพรรคไม่มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งแต่อย่างใด โดยไม่นำหลักการร่วมรับผิดมาใช้ ถึงแม้ว่าการพิสูจน์ความผิดในการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งจะเป็นเรื่องที่ยากก็ตาม นอกจากนี้ ในกรณีที่นักการเมืองมีการกระทำที่ขัดต่อหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีความรุนแรงในระดับที่จะเป็นการล้มล้างการปกครอง ให้มีการเพิ่มบทลงโทษด้วยการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าวตลอดชีวิตด้วย

3) เสนอให้มีเพิ่มเติมบทบัญญัติทางกฎหมายเกี่ยวกับการห้ามจัดตั้งพรรคการเมืองแทนที่พรรคการเมืองที่ถูกยุบไป โดยการห้ามนำอุดมการณ์ทางการเมืองหรือแนวนโยบายทางการเมืองที่เหมือนกับพรรคการเมืองที่ถูกยุบไปมาใช้ ดังเช่นประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ที่มีกฎหมายห้ามมิให้จัดตั้งหรือใช้องค์กรอื่นแทนที่พรรคหรือส่วนของพรรคการเมืองที่ถูกยุบไป และให้ส.ส. ที่สังกัดพรรคการเมืองนั้นต้องสิ้นสมาชิกภาพส.ส. ตามไปด้วย เพื่อป้องกันการนำอุดมการณ์ของพรรคการเมืองที่ถูกยุบ เข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างเจตจำนงทางการเมืองของประชาชนผ่านกลไกรัฐสภา และเพื่อทำให้เกิดกระบวนการบังคับตามคำวินิจฉัยของศาล

เนื่องจาก ในระบบกฎหมายไทย ไม่มีบทบัญญัติที่ห้ามมิให้มีการจัดตั้งองค์กรแทนที่พรรคการเมืองที่ถูกยุบไป และไม่มีบทบัญญัติให้ส.ส.ต้องสิ้นสมาชิกภาพตามไปกับการสิ้นสภาพของพรรคการเมือง และไม่มีบทบัญญัติห้ามหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการดำเนินการทางการเมืองของพรรคการเมืองใด ๆ โดยมีเพียงการห้ามบุคคลใช้ชื่อ ชื่อย่อ หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองที่คล้ายคลึงกับพรรคการเมืองที่ถูกยุบไป ห้ามแสวงหาประโยชน์และห้ามการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองจากพรรคการเมืองที่ถูกยุบไปแล้วเท่านั้น ทำให้เจตนารมณ์ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 มาตรา 237 ที่ต้องการแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งด้วยการใช้มาตรการยุบพรรคการเมือง ไม่อาจเกิดผลที่เป็นรูปธรรมและไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการเกิดขึ้นของพรรคพลังประชาชน ภายหลังการยุบพรรคไทยรักไทย และการเกิดขึ้นของพรรคเพื่อไทย ภายหลังการยุบพรรคพลังประชาชน รวมทั้งการเกิดขึ้นของพรรคชาติไทยพัฒนา ภายหลังการยุบพรรคชาติไทย และภายหลังจากการยุบพรรคประชาธิปัตย์ ก็มีการเข้าร่วมกับพรรคมหาไทยของสมาชิกพรรคที่ไม่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ทำให้เกิดปรากฏการณ์นอมินีและพรรคการเมืองมีจำนวนกรรมการบริหารพรรคลดลง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) เสนอให้พรรคการเมืองต้องมีมาตรการควบคุมผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้มีการหาเสียงเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ ยุติธรรม โดยการจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมการหาเสียงเลือกตั้งของสมาชิกพรรคการเมืองที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 5 คน โดยจะต้องมีการตรวจสอบควบคุมค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครแต่ละคนให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยการให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งและบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้สมัครรับเลือกตั้งตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ต้องแสดงหลักฐานการใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง ซึ่งในการเลือกคณะกรรมการ ฯ นั้น จะกระทำโดยวิธีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของสมาชิกพรรคการเมืองทุกคน และผู้ที่มีคะแนนสูงสุด 5 ลำดับแรก คือผู้ที่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ ฯ ทั้งนี้ผู้ที่มีสิทธิดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ ฯ จะดำรงตำแหน่งอื่น ๆ ในพรรคการเมืองนั้น ๆ ก็ได้ และจะเป็นผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ฯ เองก็ได้

2) เพื่อให้ข้อเสนอสอดคล้อง 1) เกิดผลในทางปฏิบัติ จึงเสนอให้ต้องมีการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของคณะกรรมการควบคุมการหาเสียงเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมือง จากคณะกรรมการการเลือกตั้งด้วย เมื่อค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้ ถูกตรวจสอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการควบคุมการหาเสียงเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมือง จะส่งผลให้สามารถควบคุมลักษณะของรายรับและรายจ่ายทั้งหมดของผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ ทั้งนี้ปัจจัยที่จะบรรลุผลในการตรวจสอบได้จริงนั้น จะต้องมีกระบวนการในการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ จะต้องมีการแนบหลักฐานที่จะตรวจสอบได้ถึงรายรับและรายจ่ายที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งยื่นรายการต่อคณะกรรมการควบคุมการหาเสียงเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมือง ซึ่งรายการดังกล่าวจะต้องถูกตรวจสอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้งอีกชั้นหนึ่ง และถ้าขั้นตอนการตรวจสอบอยู่ในชั้นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่สามารถยื่นหลักฐานการใช้จ่ายที่จะตรวจสอบได้ ให้ถือว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงกระบวนการตรวจสอบ และหากไม่สามารถนำหลักฐานมายื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งอีกครั้งภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการออกคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นระยะเวลาหนึ่งปี โดยถือว่าคำสั่งดังกล่าวเป็นที่สิ้นสุด

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1) เสนอให้มีการทบทวนเพิ่มเติมเกี่ยวกับการค้นหามาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมกว่ามาตรการยุบพรรคการเมือง มาใช้ในการแก้ไขปัญหาและควบคุมการกระทำผิดตาม

กฎหมายเลือกตั้ง เนื่องจากการใช้มาตรการยุบพรรคการเมือง ไม่สามารถแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักการเมืองได้ และยังทำให้เกิดผลเสียต่อการพัฒนาพรรคการเมืองด้วย

2) เสนอให้มีการทำวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับ การกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งของนักการเมือง โดยศึกษาในเชิงพฤติกรรมของนักการเมือง ที่ยังคงมีการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง ทั้ง ๆ ที่มีการนำมาตรการที่เข้มข้นมาใช้ในการควบคุมการกระทำความผิดรวมทั้งมีองค์กรที่คอยกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม